

Лугова В.М. Формування позитивної професійної я-концепції працівника як умова його професійного розвитку / В.М. Лугова // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика – матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків – м. Торунь, 3-4 березня 2020 року. — Харків: ФОП Панов А.М., 2020. – с. 175-176

УДК 159.923.2

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПРАЦІВНИКА ЯК УМОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Лугова Вікторія Миколаївна, к.е.н., доцент, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна,

Анотація – уточнено сутність та визначення поняття «професійна Я-концепція». Запропоновано стратегії професійного становлення працівника залежно від рівня розвитку Я-концепції: примітивного функціонування, кар'єрна стратегія, актуалізації себе в професії та творчого самовираження.

Ключові слова – професійна Я-концепція, управління персоналом, розвиток персоналу, стратегії професійного становлення.

В останні роки значно зросла зацікавленість вчених у дослідженні проблеми професійного розвитку персоналу. Її актуальність з часом лише зростає, що пов'язано як з розвитком і ускладненням функціонування усіх сфер суспільного життя, так і ускладненням самої людини та визнання сучасною наукою і практикою необхідності використовувати ці зміни на користь організації. Значну роль в управлінні починає відігравати особистість працівника, його мотивація, соціальні та психологічні здібності та Я-концепція. Найменш дослідженими є питання формування професійної Я-концепції працівників підприємств та її зв'язок з професійним розвитком.

Професійна Я-концепція розглядається в основному у психологічних науках. Їй присвячено праці С. Джанерьян, Р. Каламаж, І. Торгаєвої, Л. Онуфрієвої та С. Ренке, А. Рікель та ін.

Метою дослідження є уточнення сутності поняття "професійна Я-концепція" та дослідження взаємозв'язку між професійною

Я-концепцією та професійним розвитком працівника.

Професійна самосвідомість є опосередковуючою ланкою між особистістю та професійною діяльністю, тому процес формування позитивної Я-концепції дозволяє досягати ефективних результатів як в особистісному так і професійному зростанні [1].

О. Прокопенко зазначає, що "професійна Я-концепція відображає настановлення особистості на виконання певних професійних функцій, пов'язана з її бажанням належати до певної професійної спільноти та виявляється у прагненні самореалізуватися як фахівець певної галузі" [2]. А. Рікель наголошує, що "центральною ланкою в професійній Я-концепції є саме смислове ставлення до професії; знаходження глибинних смислів своєї діяльності відіграє провідну роль і у зв'язку окремих елементів, і в поєднанні особистісних і професійних компонентів професійної Я-концепції" [3]. Р. Каламаж розглядає професійну Я-концепцію як усвідомлення себе суб'єктом професійної діяльності, що характеризується професійно-діяльнісним змістом Я-образів, забезпечує інтеріоризацію професійної діяльності та умов її здійснення в систему значень і особистісних смислів фахівця, інтегрує психічні компоненти особистості та професійно-важливі якості, здійснює саморегуляцію поведінки і відношень у професійній сфері, забезпечує планування саморозвитку себе як професіонала та самореалізації в професії [4].

Як показує аналіз існуючих визначень, більшість з них акцентують увагу на

призначенні професійної Я-концепції, що не дозволяє у повній мірі розкрити та зрозуміти її сутність. Тому пропонуємо визначити особливості професійної Я-концепції та на цій основі сформулювати поняття.

Авторське розуміння поняття "професійна Я-концепція" представлено на рис.1

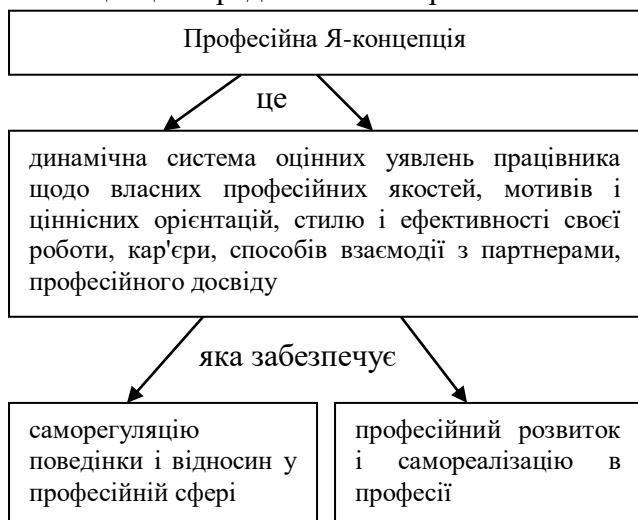

Рис. 1. Сутність професійної Я-концепції

Важливим аспектом розуміння професійної Я-концепції є також вивчення її структури.

Структурними компонентами професійної Я-концепції є :

когнітивний компонент – уявлення про свої професійні здібності та можливості, самоідентифікація з представниками професійної групи та професійною діяльністю;

емоційний компонент – відношення до себе як до професіонала, емоційна ідентифікація з професійним середовищем;

поведінковий компонент – прагнення бути зрозумілим, визначення стилю діяльності, підвищення свого професійного статусу, встановлення професійного контакту з різними партнерами по професійному спілкуванню.

Так само як і загальна, професійна Я-концепція може бути позитивною, тобто передбачає позитивне ставлення до себе як професіонала, самоповагу і прийняття себе, відчуття власної цінності; негативною – тобто негативне ставлення до себе, неприйняття себе, відчуття своєї

неповноцінності або амбівалентною – суперечливою. Від того яка буде сформована професійна Я-концепція значною мірою залежить вибір стратегії професійного розвитку працівника. Це може бути стратегія примітивного функціонування, кар'єрна стратегія, актуалізації себе в професії чи творчого самовираження [22].

Розглянемо їх детальніше (табл.2).

Таблиця 2

Я-концепція та вибір стратегії професійного розвитку працівника

Я-концепція	Сутність стратегії професійного розвитку працівника
Негативна	Стратегія примітивного функціонування: працівник проявляє активність по мірі необхідності; виконує трудові функції, не виходячи за їх рамки, не проявляє творчості, ініціативи; орієнтований на характеристики образу реального, не визначає перспективи розвитку та самовдосконалення
Амбівалентна	Кар'єрна стратегія: орієнтація працівника на характеристики оптимального способу діяльності безвідносно наявного рівня здібностей і можливостей, проявляє високу активність при відсутності творчої спрямованості, індивідуального самовираження, адекватної самооцінки; відсутня потреба у зміні за наявності можливостей, якщо наявний рівень відповідає ситуації Стратегія актуалізації себе в професії: працівник орієнтується на характеристики оптимального способу з високою потребою їх подальшого перетворення в характеристики образу ідеального без урахування і адекватної оцінки реального образу, відбувається орієнтація на вимоги професії
Позитивна	Стратегія творчого самовираження: заснована на готовності та потребі працівників у самовдосконаленні; у подоланні чинників, що перешкоджають успішному професійному становленню; у встановленні відповідності між адекватно оцінюваними характеристиками реального образу, розвитку їх в напрямку образу оптимального і подальшого перетворення в характеристики, притаманні ідеальному образу

Отже, професійна Я-концепція – це оцінно-пізнавальна система, на основі якої

складається ставлення індивіда до себе як професіонала та забезпечується планування власного саморозвитку та самореалізації в професії. Тому вивчення методів і засобів формування позитивної Я-концепції, яка забезпечить реалізацію стратегії творчого самовираження працівника є напрямом подальших досліджень автора.

Список використаної літератури

1. Онищенко В. Професійна Я-концепція особистості: психологічні та ноологічні контексти ідентифікації / В. Онищенко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 5. – С. 145-156.
2. Прокопенко О. А. Професійна "Я-концепція" майбутнього фахівця економічного профілю / О. А. Прокопенко // Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки. - 2016. - Вип. 2. - С. 109-124.
3. Рикель А. М. Профессиональная Я-концепция и профессиональная идентичность в структуре самосознания личности. Часть 1. Психологические исследования. – 2011. – №2 (16). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psystudy.ru/index.php/component/content/article/47-n2-16/457-rikel16.html?directory=82>
4. Каламаж Р. Психологія становлення професійної Я-концепції майбутніх юристів : [монографія] / Р. Каламаж. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. – 404 с.
5. Зимбардо Ф. Формирование самооценки. Самосознание и защитные механизмы личности. Самара: Изд. дом «Бахрах», 2003.

Автор

Лугова Вікторія Миколаївна, доцент кафедри економіки та соціальних наук, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Viktoriia.Luhova@m.hneu.edu.ua)

Тези доповіді надійшли 12 січня 2020 року.

Опубліковано в авторській редакції.